

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

КАФЕДРА СТАТИСТИКИ

НАУКОВІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА МАКРО-, МЕЗО- ТА МІКРОЕКОНОМІЧНОМУ РІВНЯХ

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
НА XVI МІЖНАРОДНІЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**СЕКЦІЯ
«СТАТИСТИЧНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА МАКРО- ТА МЕЗОРІВНЯХ»**

ОДЕСА 2018

УДК 311.213.3:330.34
ББК 65.051

Статистичні методи дослідження соціально-економічних процесів на макро- та мезорівнях. Міжнародна науково-практична конференція «Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях», Одеса 26-27 квітня 2018 р. Одеса, ОНЕУ. – 2018. – 31 с.

Автори:

Вітківська К.В. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Милашко О.Г. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Ольвінська Ю.О. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Піскун А.В. – к.е.н., викладач кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Погорелова Т.В. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Самотоєнкова О.В. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Семенова К.Д. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Тарасова К.І. – к.е.н., викладач кафедри статистики Одеського національного економічного університету.

У тезах доповідей наводяться результати дослідження науковців кафедри статистики щодо застосування сучасних статистичних методів для оцінки соціально-економічних процесів в Україні і окремих регіонах. Висновки та рекомендації авторів можуть бути корисними для викладачів, аспірантів і студентів, які займаються аналізом процесів, що відбуваються в суспільстві та економіці країни.

ЗМІСТ

Милашко О.Г. Статистичний аналіз ринку туризму в Україні	4
Ольвінська Ю.О. Регіональні розбіжності рівня знань учнів за результатами ЗНО	6
Погорєлова Т.В. Статистична характеристика фінансових результатів банківської системи України	10
Піскун А.В. Статистичний аналіз домогосподарств Одеської області	15
Самотоєнкова О.В. Статистична оцінка ефективності інвестицій.....	17
Семенова К.Д. Особливості статистичного аналізу якісних даних.....	20
Тарасова К.І. Статистичний аналіз розповсюдження мобільної економіки в світі.....	22
Вітковська К.В. До питання про історію проведення вибіркового обстежень.....	28

*Погорєлова Т.В.,
к.е.н., доцент, Одеський національний
економічний університет*

СТАТИСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Питання щодо дослідження економічної сутності аналізу фінансових результатів банківської системи, механізму та джерел їх формування залишаються досі актуальними питаннями на сьогодні. Для того, щоб максимізувати доходи банків потрібно детально аналізувати їх структуру, джерела формування та досліджувати фактори впливу на фінансові результати банківської системи України. Методологія такого дослідження насамперед базується на статистичних методах. Саме статистичний аналіз фінансових результатів діяльності банків являє собою важливий та необхідний напрямок аналітичної роботи, який вимагає рішення ряду принципових завдань методологічного характеру, удосконалення загальноприйнятих статистичних показників, оцінки ефективності банківської діяльності.

Проблемами оцінювання фінансового стану та результатів діяльності банків займалися провідні вчені-економісти Дж. Сінки, П. Роуз, Л.Примостка, О. Лаврушин, М. Алексеєнко, С. Коваль, А. Герасимович та інші [1], [2], [3], [4]. Незважаючи на досить високий рівень досліджень фінансових результатів банківської системи, в умовах нестабільності зовнішнього політичного та фінансового середовища зміни в Україні відбуваються щодня, тому необхідність статистичного аналізу фінансових результатів і тенденцій їх формування та розвитку залишаються в полі зору науковців і практиків.

Метою досліджування є отримання статистичної характеристики фінансових результатів діяльності комерційних банків України, доцільності та перспектив подальшої їх діяльності.

Центральне місце в аналізі фінансових результатів банків належить вивченню обсягу та якості отримуваних ними доходів, оскільки вони являють собою головний фактор формування прибутку.

За період 2010-2017 рр. загальний розмір доходів комерційних банків України збільшився майже в 1,2 раза або на 28,2 млрд. грн. (рис. 1). Збільшення загального розміру доходів відбулося, насамперед, за рахунок збільшення комісійних доходів в 2,3 раза (або на 20,9 млрд. грн.), доходів від торговельних операцій – в 2,5 рази (або на 4,3 млрд. грн.) та повернення списаних активів – в 13,4 раза (розраховано автором за даними [5]).

В свою чергу, у 2017 році порівняно з 2009 р. витрати банківської системи України збільшилися майже в 1,1 рази або на 23,2 млрд. грн. (рис.1). На це зростання вплинули такі фактори, як збільшення комісійних витрат в 2,4 раза (або на 24,2 млрд. грн.), збільшення загальних адміністративних витрат – майже в 1,4 раза (або на 11,1 млрд. грн.) та збільшення відрахувань в резерви – в 26,3 раза.

Оскільки доходи та витрати банківської системи формують прибуток, тенденція їх розвитку опосередкує загальну тенденцію розвитку прибутку. Так, у 2010-17 рр. відносна швидкість зростання доходів випереджала відносну швидкість зростання витрат банків у 1,4 раза. В той же час, потрібно відмітити, що комерційні банки протягом останніх 8 років не завжди дотримувалися режиму економії та були економічно дієздатними, тому й сама банківська система в цілому була збитковою, за виключенням 2012-13 рр. (рис.1). Аналізуючи тенденцію формування збитків банків України, бачимо, що у 2017 році порівняно з 2009 р. збитки зменшилися на 33,2 % або на 11,9 млрд. грн., що є позитивним фактором розвитку фінансового та реального секторів економіки.

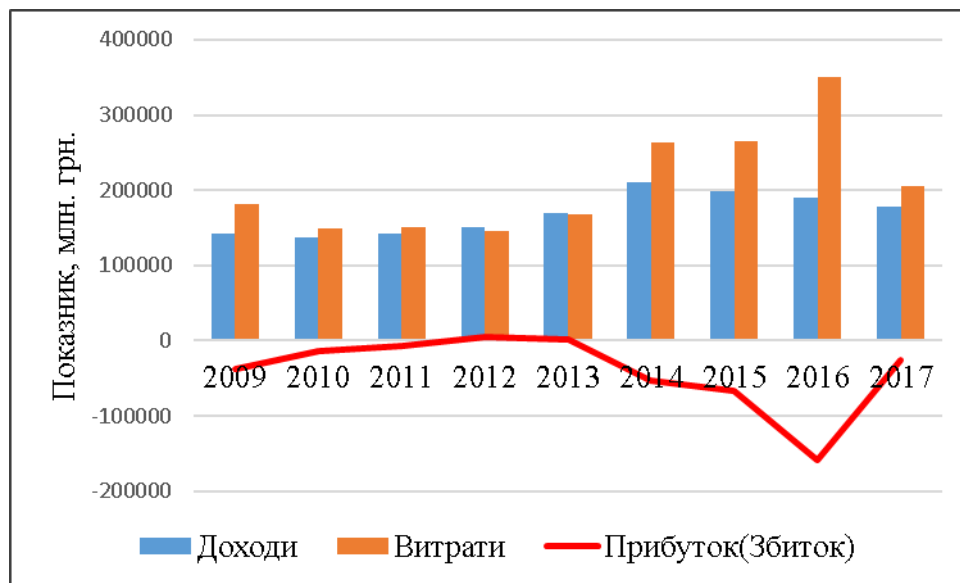

Рис. 1. Динаміка фінансових результатів комерційних банків України в 2009-2017 рр.[5]

У статистиці мірою реагування зміни витрат (доходів) на зміну обсягу прибутку є еластичність. Так, за період 2010-17 рр. при збільшенні витрат на один відсоток збитки зростають на 1,1 %, а зростання доходів на 1 % спричиняє приріст прибутків тільки на 0,9 %. Тобто між вихідними показниками фінансових результатів спостерігається нормальний рівень еластичності.

Велике значення під час статистичного моніторингу фінансових результатів банківської системи має структурний аналіз, оскільки завдяки йому можна визначити резерви зростання доходів і прибутку та шляхи зменшення витрат. Такий аналіз можна проводити як у статистиці (за допомогою розрахунку відносних величин структури), так й в динаміці (за допомогою коефіцієнтів структурних зрушень).

Визначення структури доходів комерційних банків України у 2017 р. свідчить, що найбільшу питому вагу займають процентні доходи (близько 70 %), питома вага комісійних доходів складає майже 21% (рис. 2). Як видно з наданих розрахунків, що саме процентні доходи формують загальний дохід банків, який опосередкує ефект їх роботи.

Структура доходів банків у 2017 році порівняно з структурою доходів 2009 року змінилася в середньому на 7,4 п.п. Причинами структурних зрушень є збільшення частки комісійних та торговельних доходів. Тобто банки України знаходять додаткові джерела отримання доходів.

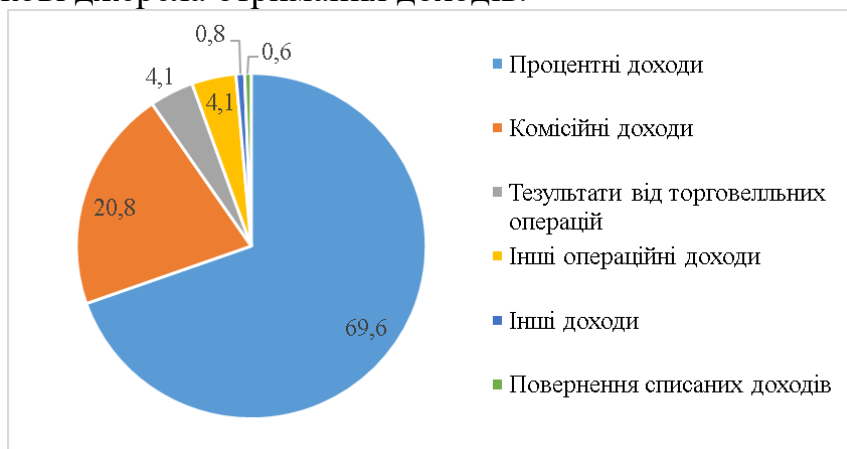

Рис.2. Структура доходів банківської системи України в 2017 р., % [5]

Поряд із структурою доходів банківської системи потрібно аналізувати структуру витрат комерційних банків, оскільки вони є складовою фінансових результатів і визначають кінцевий результат у вигляді прибутків чи збитків. Як і в структурі доходів вагому частину у складі витрат 2017 р. займають процентні витрати (близько 35 %) та загальні адміністративні витрати (понад 21 %) (рис.3.).

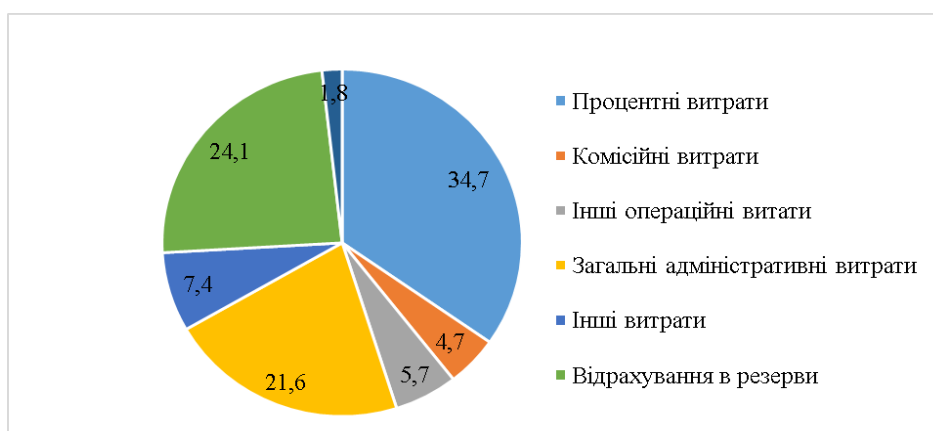

Рис.3. Структура витрат банківської системи України в 2017 р., % [5]

Структурні зрушення у складі витрат за останні роки були значними: у 2017 році порівняно з 2009 р. структура витрат банківської системи в середньому змінилася на 7,6 п.п. Таким чином, структурні зрушення доходів та структурні зрушення витрат мають приблизно однакову тенденцію, що безпосереднє впливає на формування прибутку (збитку).

Головною метою діяльності комерційних банків є отримання максимального прибутку, який завжди формується з доходів та витрат. Тому статистичний аналіз фінансових результатів не буде повним та якісним, якщо не визначити фактори, які впливають на динаміку його обсягу.

Статистичний факторний аналіз прибутку допомагає визначити тактику та стратегію розвитку банків, обґрунтувати плани та управлінські рішення, виявити резерви підвищення ефективності банківської діяльності

Для обчислення кількісного впливу найважливіших показників на розмір прибутку (збитку) можна побудувати індексну мультиплікативну модель:

$$\Pi = K \times D_a \times MK \times R_d,$$

де K – власний капітал; D_a – доходність активів; MK – мультиплікатор капіталу; R_d – рентабельність доходів.

Охарактеризуємо наведені фактори впливу на динаміку прибутку (збитку). Показник доходності активів банків відображує якість розміщення банківських ресурсів та швидкість обертання сумарних активів. Чим вище його значення, тим вище буде розмір доходів банківської системи. В 2009 році кожна гривня активів принесла банківській системі України майже 17 коп., а в 2017 р. доходність активів знизилася до 14 коп. Однією з причин зниження можна вважати неефективну фінансову політику банків.

Мультиплікатор капіталу визначає залежність банків від зовнішніх джерел, тобто наскільки здатні банки залучати депозити та надавати банківські позики. У 2017 р. порівняно з 2009 р. цей показник значно зріс (з 7,5 до 9,0). Таким чином, ділова активність банків у аналізованому періоді погварилася. Але цей факт, свідчить й про те, що банки беруть на себе підвищені ризики з метою отримання додаткових прибутків.

Одним з показників ефективності банківської діяльності можна вважати рентабельність доходів. Із зростанням рентабельності доходів зростає прибуток комерційних банків. На жаль в останні роки цей показник має від'ємне значення, оскільки в знаменнику його формули використовується збиток. Відмітимо, що у 2010-17 рр. цей показник скоротився на 12 п.п., що спричинило зниження збитків українських банків.

Зауважимо, що наведену чотирьохфакторну мультиплікативну модель прибутку (збитку) під час досліджування адаптовано таким чином: рентабельність доходів розраховувалася за модулем, оскільки банківська система збиткова.

Абсолютний вплив зміни будь-якого фактора на динаміку збитку банківської системи України визначався за допомогою індексного ланцюгового методу (табл.1).

Таблиця 1.

Абсолютний вплив факторів на зменшення збитку банківської системи України за 2009-2017 рр.

Фактор	Формула розрахунку	Абсолютний вплив фактора, млн. грн.
Капітал, млн. грн.	$\Delta\Pi_{(K)} = (K_1 - K_0) D_{A0} MK_0 R_{d0}$	7698,3
Доходність активів, грн.	$\Delta\Pi_{(Da)} = K_1 (D_{A1} - D_{A0}) MK_0 R_{d0}$	-8295,4
Мультиплікатор капіталу, коефіцієнт	$\Delta\Pi_{(MK)} = K_1 D_{A1} (MK_1 - MK_0) R_{d0}$	7584,5
Рентабельність доходів, коефіцієнт	$\Delta\Pi_{(MK)} = K_1 D_{A1} MK_1 (R_{d1} - R_{d0})$	-21134,9

Прибуток (збиток), млн. грн.	$\Delta\Pi = \Delta\Pi_{(K)} + \Delta\Pi_{(Da)} + \Delta\Pi_{(MK)} + \Delta\Pi_{(Rd)}$	-14147,5
---------------------------------	--	----------

Таким чином, у 2017 році порівняно з 2009 роком збиток банківської системи України зменшився на 14147,5 млн. грн. за рахунок зниження доходності активів – на 8295,4 млн. грн. та за рахунок зниження рентабельності доходів – на 21134,9 млн. грн. Такі фактори, як вартість власного капіталу та мультиплікатор капіталу вплинули негативно на зниження збитків комерційних банків (збільшення на 7698,3 млн. грн. та на 7584,5 млн. грн. відповідно). Як бачимо, напрямки впливу факторів не завжди збігаються з теоретичними уявленнями про процеси зниження збитку банківської системи країни.

Отримані статистичні оцінки фінансових результатів банківської системи України вказують на низький рівень економічного розвитку банківського сектору та можуть бути використані банками та іншими фінансовими установами для виявлення шляхів переходу до ефективної діяльності, її прогнозування.

У той же час експерти НБУ відзначають значне поліпшення ситуації на банківському ринку після трьох критичних років. Найближчим часом очікується зростання кредитної активності серед населення і в підприємницькому секторі. У зв'язку з цим комерційним банкам доцільно розробляти стратегію забезпечення ефективності їх діяльності з метою посилення своїх позицій на грошово-кредитному ринку, зниження ризиків, а також проводити необхідну оптимізацію джерел формування доходів та мінімізацію витрат.

Литература:

1. Сарахман О., Скаско О. Аналіз фінансових результатів банків України у посткризовий період / О.Сарахман, О.Скаско // Вісник Львівського національного аграрного університету. Сер.: Економіка АПК. – 2013. – № 20(1). – С.212-218. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnau_econ_2013
2. Коваль С. Фінансові результати діяльності банківських установ: теоретичні та практичні аспекти / С. Коваль // Світ фінансів. – 2014. - №3. – С.83-89 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dSPACE.tneu.edu.ua/bitstream/316497/11897/1/11%...pdf>
3. Погорелова Т.В. До питання статистичного оцінювання ефективності банківської системи України / Т. В. Погорелова // Вісник соціально-економічних досліджень: Збірник наукових праць. Вип. 4 (47). Одеса: ОНЕУ, 2012. – С. 73-79.
4. Погорелова Т.В. Моніторинг як статистичний метод дослідження фінансових результатів підприємств / Т.В. Погорелова // Вісник соціально-економічних досліджень : Збірник наукових праць. Вип. 3 (58). Одеса: ОНЕУ, 2015. – С. 179-186.
5. Показники банківської системи [Електронний ресурс]. – режим доступу: <https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article>

6. Статистичні методи в управлінні розвитком регіону: Монографія // За заг. ред. канд. економ. наук, професора А.З. Підгорного – Одеса : ФОРП Гуляєва В.М., 2016. – 218 с.